

Συγγραφέας του ΟΡΕΣΟΛΥΤΟΥΣ.  
Διζήματα /

Öt világrész  
elbeszélései  
ÉGTÁJAK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ  
BUDAPEST 1986

(Φ. Π. ΚΩΣΤΑΚΗΣ Ο ΤΡΕΜΟΓ)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:

FORDÍTOTTA

A. FODOR ÁGNES · ÁDÁM GIZELLA · ÁRVAY JÁNOS · DEZSÉNYI  
KATALIN · D. MOLNÁR ISTVÁN · ENYEDY GYÖRGY · FARKAS  
TÜNDE · GYÖRFFY MIKLÓS · KALMÁR ÉVA · KATONA LÁSZLÓ  
KÁLMÁN PÉTER · KRASZNAI JULIANNA · NAGY MÁTYÁS · RA-  
DICS VIKTÓRIA · RAKOVSKY ZSUZSA · ROSS KÁROLY · SIPOS  
KATALIN · VÉGH ZSOLDOS PÉTER · ZALA GYÖRGYI

VÁLOGATTA ÉS SZERKESZTETTE

GY. HORVÁTH LÁSZLÓ ←

μεταφράσεις  
επιμέλεια

*Több dolgok vannak földön és egen...*

SHAKESPEARE

és nem fertőzte meg a francóista hadsereget. Viszont majdnem kivégezték, mert kémnek vélték. Francia újságírók védtek meg, akik ismerték, felelősséget vállaltak érte, és elintézték, hogy visszatelepítsék Franciaországba. Hát így történt.

Ugy láttam, Claude befejezte a történetét. Hogy megtörjem a ránk nehezedő csendet, megkérdeztem tőle:

- Nem kér még egy viadoxot?
- Azt nem. Mit szólna viszont egy kis üveg pezsgőhöz?
- Gondolja, hogy tartanak itt?

Hívtam egy pincért, volt pezsgőjük. Ittunk már pezsgőt Claude Prévallal a hírügynökség környéki ócska bárokban. Egyszer megkérdeztem tőle: „Mit ünnepelünk?” Így válaszolt: „Azt, hogy minden olyan pocsekul sikerül.” Ma azonban nem látszott szomorúnak, sőt mintha jókedvre derült volna, vagy talán megilletődött ennek a bolond Pelemnek a történetén. Szerettem volna tudni, mi jár a fejében.

Hozták az üveget és a pezsgőspoharokat. Repült a dugó. Töltöttem Claude-nak, és koccintottunk. Az öreg újságíró nő sokat sejtetően nézte az aranyló nedűt a pohárban, várta, hogy a buborékok veszítsenek egy keveset erejükből. Azt gondoltam magamban, hogy nagyon szeretem. Végül beleivott a pezsgőbe. Megkérdeztem tőle:

- Ízlik?
- Igen, olyan, mint a Bar basque-ban, Biarritzban – felelte. Hebegni akartam valamit.
- Az első kérdése volt a legviccesebb – mondta Claude –, hogy ismertem-e Pelemet.

*Kálmán Péter fordítása*

Θ. Π. ΚΟΣΤΑΚΗΣ  
THANASZISZ P. KOSZTAKISZ  
GÖRÖGORSZÁG

*A bolond*

| Ο ΠΕΛΕΜ |

Mivel Sztavrula viskója egy magaslatra épült a felvégen, és ezért semmi sem védte, ilyenkor télen a dühöngő északi szél lezúdulhatott a hegyről, és beronthatott a házba; odabent aztán a gazda alaposságával hordott széjjel mindent. Az ajtón se zár, se retesz. Az asszony egy vékony kötéllel húzta be, ha elment hazulról; ha odabent volt, megtámasztotta egy kövel. A szélvész pedig próbálgatta az erejét, és játszi könnyedséggel elszakította a kötelet, vagy odébb lökte a korhadt ajtó mögötti követ. Azután bent termett, és felverte a kevés hamut, a hamu kavargott, mintha démon forogna benne, majd nekicsapta a födetlen kis cserépfazéknak, amelyben néha volt némi étel is, azután a füstöt vette üldözőbe, az meg rémülten igyekezett fölfelé, de nem találta a tetőcserepek hézagai között a kivezető utat.

Az asszony már régen megszokta mindezt, nem vette zokon. Sőt, néha úgy érezte, még örül is. Olyan volt ez, mintha élőlény érkezne a konyhába, valaki, akivel elbeszélgethet; nem baj, ha csak a szél is az, és szidni kell. Más napokon nem volt kivel beszélgetnie, kivéve az egereit. Az egerek félelem nélkül besétáltak a házba, lábatlankodtak körülötte, és várták, hogy vessen nekik morzsát, azután elmentek, és nyugton hagyták. Magára maradt az asszony a faluvégen, meghalni is egyedül akart. Azt sem tudta, mikor vennék híret a többiek a halálának, mikor jönnének érte, hogy átvigyék a Szent Jorjisz-tempomba. Talán napokig fekszik majd holtan és temetetlenül,

lehet, hogy már bűzös hulla lesz. Ez járt a fejében ma, miközben ment hazafelé a földjéről.

Nem volt egyedül a faluban, voltak rokonai. De azok már régen nem vettek róla tudomást, miután az asszony maga kezdte kerülni őket. Hogy miért volt ez így, annak is megvan a története; mindenesetre éppen annyi éve már, mint Sztavrula évei, ha levonunk belőlük tizenkilencet. Ő most már az ötvenedik esztendeje felé járhatott, ennyi idős lehetett; pontosan nem tudta, mert sohasem számolta meg az éveit, nem volt rá oka.

Mire visszaérkezett a mai napon egy kötényre való tűzifával és gyökérrel, az északi szél már megtette a magáét. Még a vízcskancsót is felborította, mert nem volt jól megtámasztva. Kiömlött a víz, odafolyt az ajtóhoz, aztán kijutott a gazos udvarra. De a kancsó egészben maradt.

„Szerencse, hogy nem törött össze” – gondolta az asszony. Föltette a polcra, majd a tűzhely mellé öntötte a tűzifát a kötényéből. Letérdelt, odahajolt a kandallóhoz. Előkotort egy elszenesedett fahasábot. Fújni kezdte, és látta, hogy belül még izzik. Aprófát keresett, és odanyomta hozzá. Most erősebben fújta a parazsat, kiugrott egy szikra a fahasábból, belekapott az aprófába, az meg lángra lobbant. Lassú mozdulattal a tűztérbe rakta az asszony a hasábot és az aprófát, aztán rőzsét dobott rájuk. Megjelentek a piros lángnyelvek, és homályosan megvilágították a helyiséget.

„Egy szikra megégetheti az egész világot” – gondolta, amint a fellobogó tüzet nézte.

Két krumplija maradt csak az elnyűtt, hitvány kosárban, ezek is két-három helyen kicsíráztak, arasznyi nagyságúra. Eltávozott belőlük az élet, szinte üresek voltak. De semmi más nem talált mára a viskójában. Letörte róluk a csírákat, fazékba tette őket, és felállította a tűzbakot; a láng már a hasábfákat nyaldosta.

– Jó, hogy hagytam vizet a lábokban is – dünnyögte. – Me-

hetnék le újra a forráshoz, pedig már alig állok a lábamon. Még földöntene a szél, a világ meg kinevetne.

Sztavrula tényleg nagyon elfáradt ma. Maradék két olajfája egy óra járásra állt a falutól, és szépen termett az idén. Igaz, a fele lehullott, mert férges volt. Egy hete járta már az utat, és még mindig nem sikerült elvégeznie ezt a munkát. A létrája elkorhadt, csak három-négy fokot lehetett rajta menni, a fák meg magasak voltak, és tele vadhajtásokkal – fejszét, amely megnyeste volna az ágaikat, évek óta nem láttak. Bottal akarta hát leverni az olajbogyókat, mert másként nem tudott hozzájuk férni. A bogyók szétszóródtak a sás és a bogáncs között, az asszony alig tudta őket megtalálni és összeszedni, de meg hajlgatni sem tudott egész nap. Ezért volt ma nagyon fáradt.

Föltette a fazekat a tűzre, néhány fát tett alája, hogy jobban melegedjen, majd hátát a falnak támasztva leült a padlóra, amelyre kopott darócot terített. Odatartotta a kezét a tűzhöz, hogy megmelegítse, de hirtelen visszahúzta.

– Elfelejtettem a lámpást – szölt magában. Leakasztotta a kandalló kürtőjéről, lecsípte és eldobta a kormos kanócvéget, majd egy égő fadarabbal meggyújtotta.

– Oda nézz, hogy megszelídít a fény mindent, hogy elúzi a vad sötétet – szólalt meg újra. Azután maga mellé húzta az egyik szoknyáját. A térdére fektette, és forgatni kezdte. Tudta, hogy elszakadt valahol, és most, hogy ráért egy kicsit, meg akarta foltozni. Különben nem is volt más ruhája; ha levetette volna, amit viselt, nem tudott volna mit felvenni.

– Nincs mit tenni. Ez a kettő maradt. Mosom az egyiket, magamon a másikat. Ha vasból volnának, se bírnák ki. Oda jutottam, hogy lassan nem lesz mit fölvennem, ruhátlanul maradok. Még ahhoz se lesz egy rongyom se, hogy kimenjek valami növényt szedni a fazékba.

Kisvártatva felforrat a víz, a két krumpli ugrálni kezdett. Sztavrula feltápázkodott, fogta a polcról az egyetlen még épen maradt cseréptányért, levette a fazekat a tűzről, és állni

hagyta, hogy kihűljön. Megégette volna a két krumpli a kezét, ha így tisztítja meg őket.

– Még holnap se leszek kész. – Megint eszébe jutott a két olajfa és a velük való vesződés. Legalább ha hasznot hoznának! De jó is lenne, ha már itt volna a termés – a hátán cipelte volna haza fáradságos munkával –, úgy nyolcvan oka, hogy jusson az olajütőbe is! És csak lenne még a fákon úgy húsz oka vagy esetleg huszonöt! Ebből még mindig csak harminc oka olaj lenne legföljebb. Jövőre aztán úgyse lesz egy szem se! Az utóbbi években így volt mindig. Az egyik évben jól megszedte magát, a következőben ki se ment; egyetlen bogó nem termett. De elég-e a harminc oka olaj két évre? Hiszen ki kell venni belőle három-négy okát, hogy besózva eltegye enni. Mi mással tudta volna rászedni mindennapi kenyerét?

Ekkor kinyílt az ajtó, tolva maga előtt a követ, amely megtámasztotta. De most nem az északi szél volt az. Manolisz lépett be, a bolond, megismerte azonnal a félhomályban is a vastag botjáról és tarisznyájáról, amelyben hátán cipelte a száraz kenyereket. Rongyos öltöny volt rajta és szakadt cipő. Borotvátlanul és sapka nélkül jött. Szelíd egy bolond volt az istenadta, senki sem tudta, honnan csöppent oda. Évente kétszer-háromszor megjelent a faluban, száraz kenyeret gyűjtött, meg amit adtak neki, aztán odament a forráshoz, és annyit evett, amennyit más férfi egy egész héten. Utána lehajolt, és ivott a betonvályúból, ahonnan az állatok ittak, ha arra terelték őket, majd fölvette a tarisznyáját, és indult tovább a másik faluba. Huszonöt éves lehetett. Szénfekete szakálla mögött határozott arcot és erős férfit lehetett sejteni. Nem bántott senkit. Ha kopogtatott valahol, azért tette, mert nagyon megéhezett, vagy mert fázott. De ha a gyerekek összegyűltek körülötte és gúnyolták, akkor köveket markolt fel, és elkergette őket. Különben csendes volt, de az is igaz, hogy nem tudott sehol sem megállapodni. Lám, ma is, odakint fagy, és koromsötét az ég, ő meg benyit a kunyhóba. Jött anélkül, hogy bebocsátást kért volna.

– Hát isten hozott – mondta az asszony elszomorodva, mert tudta, hogy a bolond majd enni akar, őneki pedig csak az a két összeaszott krumplija maradt. – Mért nem az apád mellett vagy ebben a hidegben? Még összefagysz a mászkálásban. Tán olyan az én házam, hogy megágyazhatok neked itt?

– Hideg van, nagyon hideg van, havazik – mondta a bolond, és remegett az ajka.

– Éppen azért, mert hideg van. Azért kellett volna otthon maradnod.

– Itt alszok a viskódban. Itt a tűz mellett, itt meleg van. Van kenyér a tarisznyámban. Adok neked is. Neked van kenyered?

– Nincs, elfogyott – mondta Sztavruła, elfeledve a szomorúságát. – Te adsz nekem kenyeret, én meg odaadom az egyik krumplit. Itt van a fazékban. Gyere, ülj ide a tűz mellé, de előbb csukd be az ajtót, mert megfagyunk a szélben. Még a kutya is elpusztul ma az ólban, amilyen hideg van.

Amaz becsukta az ajtót, eléje tolta a követ, elővett a tarisznyából egy nagy darab száraz kenyeret, és törökülésben leült, szemben Sztavrułával. Az asszony lehúzta a két krumpli héját, szétdarabolta és a tányérra tette őket, megsózta, olajat öntött rájuk, és hívta Manoliszt, hogy egyenek.

– Tessék, kenyér – mondta ez, odaadva a kenyérdarab felét. – De száraz – tette hozzá rögtön. – Áztassuk meg, mert nem tudod megenni, öreg vagy, nincsenek fogaid...

– Ott a fazékban van víz, add ide, majd én megáztatom – mondta az asszony. Nehézkesen fölkel, belemártotta a száraz kenyeret a vízbe, majd feldarabolta, és a falatokat a tányérra helyezték. Elvettek egy-egy krumplit, és enni kezdtek. Villa nem volt a viskóban, ép kanala is csak kettő maradt az öregasszonynak, persze fából azok is.

– Hány éves vagy te, Manolisz, mondd csak? – kérdezte évés közben ránézve.

– Tizenkettő már megvagyok – mondta az, keze fejével törölgetve szénfekete bajszát.

– Még csak tizenkettő?

– Thanaszisz mondta a szomszéd faluban. Jövőre meg már tíz leszek, és azt mondja, majd talál nekem egy asszonyt.

– Huszonöt lehetsz – mondta Sztavrula a szemébe nézve. – Én annyinak nézlek.

Amaz nem beszélt. Vett egy jó nagy darab kenyeret, rátette a tányérra, forgatni kezdte benne, hogy felszívja az olajat, és összegyűjtse a kevés ott maradt krumplimorzását.

Nem volt kedve beszélni az asszonynak sem. Csak gondolkodott. Huszonöt éves ez a Manolisz, annyi kell hogy legyen, úgy számította annyi sok év után, hogy feltűnt itt a faluban. Nem, még egy nappal sem több! És ha jól számította, akkor egyazon évben született az ő fiával. Még az is lehet, hogy ugyanabban a hónapban. Sőt még az is lehet, hogy... Hogy az övé! Szóval az ő fiával, akit eltaszított, pedig hallotta, hogy sírt aznap éjjel...

Míntha valami borzalmat hallana, rázta meg a fejét. Az arca ráncokba szaladt, mintha irtózna ettől az emléktől, de az nem akarta nyugton hagyni. Úgy vette be magát az asszony fejébe, és úgy járta át, ahogy ő szokta túvel kipiszkálni a lábából a tüskéket, amelyek gyakran fúródtak a talpába, mert mezítláb szokott járni. De a tüskék aztán kijöttek, az emlékezés meg maradt, és kínozza mindegyre. Valahányszor csak befészkelte magát a fejébe ez a gondolat, nem volt ereje hozzá, hogy eltávolítsa, amíg elejétől a végéig le nem pergette magában az esemény szálait úgy, ahogy az asszonyok csinálják a vászonnal a tengerparton, amikor fehérítik és a forró kavicsokra terítik, hogy megszáradjon.

Dimitrisz sok éve halott már, huszonhat éve pontosan, erre jól emlékezett, ezt nem felejtí el az ember. De amikor az a dolog megesett, megtörtént a baj, a fiú huszonöt éves lehetett, ő pedig tizenkilenc. Együtt nőttek fel a faluban, egymás mellett volt a szérűjük is fent a hegyen. Mikor jött a nyár, egy hónapon keresztül mindennap látták egymást, arattak, csépeltek, majd a faluba hordták a termést. Nem mintha máskor nem találkoztak volna, de itt legfeljebb hús lépésre volt egyikük fekhelye a

másikétől. A szülők távoli rokonok – de mindannyian közelállónak érezték magukat.

Abban az évben – már huszonhat éve – valami baja esett Dimitrisz öszvérenek. Ahogy járomba fogva járt körbe-körbe, és húzta a kettős boronát, hirtelen megállt a szérú kellős közepén, és el nem mozdult volna a helyéről. A fiú apja sebbellobbal levitte a faluba, hogy megnézesse a csiszárral, mert az értett valamennyire az állatokhoz.

Sztavrula apja is ugyanaznap rakta meg két öszvérét gabonával, és a lány anyjával együtt szintén lement. Egy vagy két fordulóra való termés maradt odafönt, így ott hagyták a lányt, aludjon kint. Nem mintha ellopták volna, ha nem vigyáz senki a szérűre, hisz ott aludt Dimitrisz is, de volt ott néhány apró tárgy – köcsögök, fazekak, a matracuk. Úgy állapodtak meg, hogy másnap jön majd az apa, felmálháznak mindent, és együtt lemennek. Jó volt az év, megteltek a hombárok.

Nyáridő, forróság, a fák levele sem rezdült. Amikor lefeküdtek este, nehéz álmuk ígérkezett ott kint, mert még a szalma is áttüzesedett, égette a nap reggeltől estig. Csak forgolódott a két gyermek, mindegyik a maga földjén. Kitakaróztak, hogy lehűljön a testük, álom nem jött a szemükre. Messziről szóltak egymáshoz, majd közelebb húzódtak – a lány odament Dimitrisz fekhelyére, és beszédbe elegyedtek. Különösebb mondanivalójuk nem volt, a teendőket nappal beszélték meg. Csak beszéltek a forróságról, a testükön még most is csurgó verejtékről, a csillagok pedig hallgatták odafent a két gyermek beszélgetését, és ők sem tudtak nyugovóra térni, pedig ott fent biztosan hűvösebb volt. Csak a baglyok nem tűntek felhevültnek. Ültek a vadkörtefákon, és kerek szemüket nyitogatták, fülüket hegyezték és hallgatóztak. Ha megláttak egy mezei egeret, rávetették magukat, és karmukba kaparintották.

Hát ezen az éjszakán, ebben a nagy melegben, mikor a csillagok sem tudtak nyugovóra térni, ezen az éjszakán, ott Dimitrisznél a puha szalmán megtörtént a baj. Ott, ahova átcsúszott a lány, hogy beszélgessen a legénnyel, ott a szérűn, amint egyre

közelebb kerültek egymáshoz, egymásba fonódott a két test is. Nem látta őket senki, csak a milliányi csillag. Hanem nemso-kára maga Sztavrula látta már, aztán megtudták az övéi is, látszott már a baj, nem lehetett elrejteni. Megegyeztek a szü-lők: mi is történjék, hiszen nem voltak idegenek. Csakhogy elment a Dimitrisz, néhány nappal korábban, hogysem meg-tarthatták volna az esküvőt. Elment katonának – azt mond-ták, csak néhány hét az egész. Hanem már egy-két nap múlva híre jött, hogy nem fog visszatérni a faluba. Útját szakasztotta egy ágyúgolyó, kijelölte a sírhelyét a többieké mellett odafent a hóban, a hegyek között.

Szent Vasziliosz ünnepe után már nem volt maradása Sztavrulának a faluban, a hely nem fogadta be. A baj nagyra nőtt, meglátták volna a többiek. Felküldték az övéi valami-lyen ürüggyel a hegyekbe télvíz idején, de ez is hiába volt. A világot meglepte a hirtelen távozás, de aztán rájöttek, mi történt, az ilyesmi nem maradhat titokban. A hír úgy terjedt el a faluban, ahogy a forrásvíz kígyózik végig a lejtős hegyol-dalban.

Marigó, az öreg bába oldotta meg a nehézséget nemsokára. Voltak növényei, értett az orvosi dolgokhoz, más asszonyok szülését is levezette már. Sírva ment Sztavrula egy estén az öregasszony viskójába, mert elfogták a fájdalmak; ami történt, megtörtént. Kettőjük titka volt először, de hamarosan már az egész falué, elterjedt minden, mert számítottak a hírre. Ha-nem meg is szánták az anyát, nem ment el senki, hogy feljelen-tse. Lassan elfeledték a bajt, de a fiatalasszonynak befészkelő-dött a fejébe ez az emlék, és ott maradt. Ott volt most is, pedig már az ötvenedik éve felé közeledett. Nem is távozik el az már, csak majd a lelkével együtt. A halott ember fejében ugyan mi keresnivalója lenne?

Sohasem tudta meg, mi történt a fiával. Az első néhány hó-napban szégyellte megkérdeni a bábát, nem mert lemenni a faluba. Amikor később lement, az öregasszony már halott volt, és magával vitte a titkot a sírba.

Kínzó vágyként maradt meg a lelkében ez a bánat, rágta éjjel-nappal, egy pillanat nyugtot nem hagyott neki. Olyan volt, mint egy nehéz lánc a nyakán: fojtogatta. Démoni hang követte mindenfelé. Ment a forráshoz, hogy megmerítse korsa-ját, nézte a gyerekeket, akik a vízben játszottak, és fröcskölték egymást, és a hang ott dobolt a fejében:

„A tied hol van? Hol van? Hol van a te fiad?”

Teli korsójával visszafelé mentében nyúlt utána a hang, mint a pokol tüze, hogy mindjárt elnyelje a lángjaival.

„Hol van? Hol van? Hol van?”

Egyre ez a hang dörömbölt elkíntott agyában. Elhaladt az iskola mellett, nézte a vidáman játszó gyerekeket, és megint ott visszhangzott a fülében:

„Mit csináltál a fiaddal? Mit csináltál veled? Mit csináltál a fiaddal?”

Látni sem akarta már ezt a helyet, elment a falujából, húsz éven keresztül dolgozott másokra a környező falvakban, az-tán, amikor a két lába már haszontalanná vált, visszatért, de lelke nyugalma nem tért vissza. Az apai házat sem kereste fel, pedig szülei már meghaltak. Titokban ment el egy napon, amikor fivérei és sógornői nem voltak otthon; magához vett néhány ócska takarót, és meghúzódott abban a viskóban, amelyet régebben csűrnek használtak. Emezek megsajnálták, és amikor látták, hogy mit sem tehetnek érte, magára hagyták a fájdalmával. Értesítették, hogy az örökrészét nem bántják, de ő csak két olajfát tartott meg és egy kis darab földet. Mit csináljon a birtokkal, ha egyszer magára maradt? Időnként napszámba dolgozott mások földjén, a világ sajnálkozott raj-ta, küldtek neki néha egy tál ételt, teltek a napok. De azok a csecsemőhangok, amiket akkor hallott, amikor Marigó kivette a kicsit az ő testéből, és azok a kínzó kérdések, amelyeket akkor tett fel magának, ha gyerekeket látott, azok nem akartak el-hallgatni már huszonöt éve. Kínózták éjjel-nappal.

Erre gondolt most, amint a bolondot nézte. Ilyen lehetne az ő fia is... Igen, igen, huszonöt éves, amennyi a bolond Mano-

lisz. Fekete hajú, bajszos, erős férfi. Még talán gyerekei is vannak, nem lehet tudni... Igen, ilyen lenne, biztos, hogy ilyen lenne! És ő volna a... ő volna...? De nem, nem érdekelte, mi lehetne ő... A fia, a gyermeke érdekelte. Csak vele törődött, azzal, akit aznap éjjel kivett az ő testéből a bába, és akiről azóta sem tud semmit. Nem vette a fáradságot, hogy tudakozódjon, szégyellte magát a világ előtt, nem kérdezősködött.

– Tetőled én egyáltalán nem félek – mondta a bolond, amikor lenyelte az utolsó falatot is. – Tégedet nagyon szeretlek, te a mamám vagy.

Rámeredt az öregasszony, és megragadta a két kezét. Egész testében remegni kezdett attól, hogy ez „mamának” szólított. Hogyhogy anyja ő ennek a bolondnak? És hogy jut eszébe ennek az ostobának, hogy őt nagyon szereti? Miért éppen őt annyi más közül, akiktől kenyeret kap? Őneki nem volt egyetlen darab száraz kenyere sem, amelyet odaadhatott volna neki. És szeretetet se mutatott iránta soha.

Hirtelen elrántotta a kezét, mintha megbánta volna, amit tett. Lehunyta a szemét, és próbálta összeszedni ide-oda cikázó gondolatait. Lopva megint rápillantott. Az éveit mérlegelte. Igen, huszonöt lehet. Két kezébe fogta a fejét, el akarta hessegetni ezt a számot, de nem tudta. Huszonöt... huszonöt... ez dörömbölt a halántékán. Mivel látta, hogy hiába minden, nem tudja kivenni a fejéből, elhatározta, hogy meghányja-veti magában a történeteket.

Igen, huszonöt! Huszonöt éves lenne most a fia, akit az öreg Marigó kihúzott a testéből ott fönt a hegyen, azon az éjszakán, amikor felkereste az asszonyt, hogy szabadítsa meg nagy szégyenétől. Huszonöt!... Igen. De az ő fia nem lehet bolond! Semmiképp nem lehet az! Az apja erős férfi volt, ő maga erős, egészséges lány... Nem, ez nem lehet az!

Manolisz visszarakta a tarisznyájába a maradék száraz kenyeret, félretette a tarisznyát, és háttal a falnak dőlt. Hirtelen kimeredt a szeme a félhomályban, az ajtó felé nézett, ahol halk

szöszmötölést hallott. Észrevett valamit, ami mozgott. Megrémülve talpra ugrott.

– Egerek vannak a házadban, mama! – ordította. – Mama, itt egerek vannak!

– Nem bántanak az egerek, ülj csak le a tűz mellé – mondta az asszony békésen. Majd hirtelen ingerülten hozzátette: – És ne szólíts mamának többet! Más a te mamád, hallod-e! Énnekem nincs gyereke.

Azután rögtön az jutott eszébe, hogy a bolondnak sincs anyja, és éppen ebben a pillanatban lenne rá a legnagyobb szüksége. Megbánta, hogy kíméletlenül beszélt vele.

– Megesznek! – kiabálta ismét a szerencsétlen; lehajolt a tűzhöz, és felkapott egy égő hasábot.

– Hagyd ott azt a fát, hé, még felgyújtod a házat, és bennégünk – mondta Sztavrula fenyegetően.

– Megégetem az egeret, megölöm, félek az egerektől! – kiáltotta a bolond, és szaladgálni kezdett a viskóban, kezében az égő fahasábbal. Kergette az állatot, az meg bújt előle, ahova tudott.

Sztavrula rémülten ugrott fel, és elkapta a karját, hogy elvegye tőle az égő fadarabot.

– Nem bánt az egér, ne félj tőle – fogta a dolgot hízelgőre. – Itt egy kis kenyér, dobd oda neki, hadd egyen. Ne bántsd, az az én társaságom esténként, amikor egyedül vagyok. Nem maradt már nekem semmi sem, csak ez, csak ez ért meg engem... Ne bántsd... Az se bánt tégedet, ne félj tőle.

Úgy látszott, hogy a fiú lassan megnyugszik, de kisvártatva megint kimeresztette a szemét. Újra meglátott egy mászkáló állatot. – Ott egy másik is – mondta rémülten. – Ez nagyobb. Hagyj, hadd öljem meg! Még egy is van! Most már hárman vannak! Ezek engem megesznek, tényleg megesznek, hadd dobjam rájuk a tüzet!

– Nem bántanak, ne félj tőlük – mondta az asszony ismét megrémülve.



– De én megölöm mindet, megölöm az összeset! – üvöltötte a bolond, és kitépte magát az asszony erőtlén kezei közül.

Az most méregbe gurult. – Hát akkor menj innen a házamból! Menj innen ki a hidegbe, keress egy odút, oda bújj el, mint a kutya. Az egerek az enyémekek, szükségem van rájuk... Menj innen, azt mondtam...

De aztán újra odalépett a fiú mellé, megint megfogta a karját, és gyengéden megpróbálta elvenni tőle az égő fát. Megint megbánta, hogy el akarta küldeni. Sajnálta. Megfagyna odakint a hóban, ő is csak ember.

– De anyám, mondom, hogy megesznek, nagyon félek tőlük. Egyszer megharapott egy. – Letette a fát, és erősen átölelte az asszonyt.

Az egyik egér most odament a bolondhoz, és bemászott a két lába közé, az meg felugrott rémületében, és kétségbeesett arccal szorosán az asszony karjaiba simult.

– Most meg rám ugrottak, megesznek, mondom, mama, hogy megesznek!

Rémülten kapaszkodott az asszonyon egyre feljebb, a keze a nyaka felé kúszott, hogy ott megtartsa magát, majd örülségének teljes erejével megszorította.

Sztavrujának nem jutott eszébe, hogy megpróbáljon kicsúszni erős kezeiből ennek a bolondnak, aki őt anyjának nevezte. Lehet, hogy éppen akkor valami furcsára gondolt. Talán azt hitte, hogy tényleg az ő fia ez itt, ő pedig tényleg az anyja neki. És lehet, hogy most le akarta vezetni az ő nagy bűnét. Talán így volt, ki tudja...

Nemsokára kimentek az állatok a házból, megnyugodott a bolond is valamennyire, a bolond, aki egyidős volt az asszony fiával, akit az megtagadott huszonöt évvel ezelőtt, és akit nem próbált megkeresni soha. Levette a kezét az anya nyakáról, az pedig – most már élettelen test – nem tudott halott lábain meg támaszkodni, oldalt dőlt, és rázuhant a rongyos takaróra.

*Katona László fordította*

MIRKO KOVAČ

JUGOSZLÁVIA

*Florian*

Véletlenül találkoztam vele az Árnyas Hársfa kerthelyiségben. Nem ismertem föl, de őt ez nem zavarta: valósággal lerothant. Amikor rosszkedvűen el akartam hárítani, még szemtelenebb lett, dölyfösen kirántotta az egyik székét, rázöttyent, aztán az asztalra könyökölve sokáig bámult rám. Kellemetlenül éreztem magam, mintha a vádoltak padján ülnek.

– Biztosan megváltoztam, de te sem vagy már a régi – szólalt meg.

– Árudd el végre, hogy ki vagy – mondtam.

– Á, dehogya! Ismeretlen szeretnék maradni. Különben sem az vagyok már, akit megismertél... Azért kár, hogy nem emlékszel!

– Mire kéne emlékezniem?

– Csalódtam benned, barátom. Akár el is mehetek, ha neked ez kínos, ha viszolyogsz tőlem. Amilyen kéretlenül ülök itt, ugyanúgy el is mehetek. Semmi sem történt, nem járt itt senki. Pedig jó lett volna elbeszélgetni... Annyit álmodtam erről a találkozásról.

Arca ráncos volt, lehetett vagy negyven – bár az ilyenforma ember kora bizonytalan. Külseje rendezetlen életre vallott. Valahonnan tényleg ismerős volt, de én sok effajta csavargót meg kávéházi népséget ismerek, még ha nem tartozom is közéjük, és nem vagyok bohém sem. A barátaim azt szokták mondani, hogy szinte vonzom a boldogtalan embereket. Ennek a mostani ismerősömnek nem akaródzott elmenni, de azt sem

A kötetben közölt elbeszélések lelőhelyei:

- Aj Hszüan: *Yuhuaqi* – Jiangu Renmin Chubanshe, Nanking, 1983  
Vaszilij Belov: Junosztj; 1985/11  
Thomas Bernhard: *Die Erzählungen* – Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1979  
Jorge Luis Borges: *El informe de Brodie* – Emecé Editores, Buenos Aires, 1970  
George Cuşnarencu: *Tratat de apărare permanentă* – Cartea Românilor, Bucureşti, 1983  
Mihail Csulaki: *Novij Mir*; 1985/6  
E. L. Doctorow: *The Atlantic Monthly*; May 1984  
Margareta Ekström: *Människodjuren* – Bonniers, Stockholm, 1974  
Endo Suszaku: *Encounter*; July/August 1984  
Carlos Fuentes: *Cuerpos y ofrendas* – Alianza Editorial, S. A., Madrid, 1972  
Roger Grenier: *La salle de rédaction* – Gallimard, Paris, 1977  
Thanaszisz P. Kosztakis: *Keraszia k' eliesz* – Kinuria, Athina, 1981  
Mirko Kovač: *Reporter*; 1984/907  
Artur Leczycki: *Ostatni sen* – Czytelnik, Warszawa, 1980  
Siegfried Lenz: *Ein Kriegsende* – Hoffmann und Kampe, Hamburg, 1984  
Adam Mars-Jones: *Lantern Lecture* – Faber and Faber, London, 1981  
Cees Nooteboom: *Veel liefs van Margriet* – Amsterbock B. V., Amsterdam, 1972  
Mihail Roscsin: *Russzka 83* – Szovremennyik, Moszkva, 1981  
I. B. Singer: *The Golem* – Farrar Straus Giroux, New York, 1982

Θ. Π. ΚΟΣΤΑΚΗΣ

Kiadta az Európa Könyvkiadó. A kiadásért az Európa Könyvkiadó igazgatója felel. Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (869644/08). Nyomta az Alföldi Nyomda. A nyomdai rendelés törzsszáma: 2393.66-14-1. Készült Debrecenben, 1986-ban

Felelős szerkesztő: Gy. Horváth László. A fordításokat az eredetivel egybevetette: Benyhe János, Gimes Romána, Gy. Horváth László, Kajiár Mária, Kolozsvári Papp László, Sándor Judit, Szathmári Éva. A sorozatterv Horváth Tibor munkája. Műszaki szerkesztő: Benkő Anna. Műszaki vezető: Miklósi Imre. Készült 12 450 példányban, 25,3 (A<sup>5</sup>) ív terjedelemben, Baskerville betűvel